

Katarzyna Kącka, Katarzyna Minczykowska

"Elżbieta Zawacka : "Zelma", "Sulica", "Zo", Katarzyna Minczykowska, Toruń 2007 : [recenzja]

Rocznik Toruński 35, 231-234

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Noty

Karola Ciesielska, *Przywileje lokacyjne Torunia*, wyd. Towarzystwo Miłośników Torunia, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa „Dom Organizatora” Toruń, Toruń 2008, ss. 140, il.

W 2008 r. Toruń obchodził 775. rocznicę swego założenia. Jubileusz stał się okazją do przypomnienia dziejów miasta, a w szczególności jego początków oraz dokumentów lokacyjnych i zawartych w nich postępowych norm prawnych, które stały się podstawą funkcjonowania Starego Miasta Torunia i Chełmna, a następnie Chełmży, Nowego Miasta Torunia, Malborka i dziesiątków innych grodów na terenie państwa zakonnego i poza jego granicami, lokowanych na prawie chełmińskim. Publikacja przywilejów została poprzedzona obszernym wstępem, prezentującym sytuację na ziemi chełmińskiej w pierwszych dekadach XIII w. oraz okoliczności sprowadzenia i pierwsze lata działalności zakonu krzyżackiego na tych terenach. Znalazło się w nim także omówienie okoliczności wystawienia przywilejów lokacyjnych i dalszych losów samych dokumentów, m.in. przywileju dla Chełmna i Torunia z 28 grudnia 1233 r., który spłonął w Chełmnie zaledwie 10 lat później.

W publikacji znalazły się teksty: przywileju z 1233 r. (zachowanego w Kopiarzyszu chełmińskim K. Bitschina), odnowionego przywileju chełmińskiego z 1251 r. oraz przywileju lokacyjnego dla Nowego Miasta Torunia z 1264 r., odnowionego i poszerzonego w 1303 r., a także tłumaczenia tekstów na języki polski, angielski i niemiecki.

Wydawnictwo otrzymało oryginalną szatę graficzną i zostało wzbogacone fotografiami dokumentów zachowanych w Archiwum Państwowym w Toruniu oraz w Geheimes Staatsarchiv Berlin Dahlem.

Katarzyna Kluczwajd, *Toruńskie zegary i zegarmistrzowie*, wyd. Muzeum Okręgowe w Toruniu, Toruń 2008, ss. 208

Do jubileuszu 775-lecia miasta nawiązywała także, przygotowana przez Muzeum Okręgowe w Toruniu, wystawa „Toruńskie zegary i zegarmistrzowie” oraz obszerna publikacja prezentująca toruńskie czasomierze (zarówno te wykonane na miejscu, jak i importowane do miasta) i ich twórców (urodzonych bądź zawodowo związanych z grodem Kopernika). Powszechność występowania zegarów w XXI w. i towarzyszący współczesnej cywilizacji pośpiech rzadko skłaniają do zastanowienia się nad upływem czasu i problemami z jego pomiarem przed setkami czy dziesiątkami lat. Trudno nam sobie wyobrazić, że zegary postrzegano przed wiekami jako skomplikowane naukowe instrumenty, symbol bogactwa, kupowano dla podbudowania prestiżu bądź dla ich wyjątkowych walorów artystycznych. Omawiana publikacja, skierowana zarówno do pasjonatów zegarmistrzostwa, jak i do miłośników dziejów Torunia i pięknych przedmiotów, pozwala zapoznać się z historią pomiarów czasu i mechanicznych zegarów – tych zwykłych, funkcjonalnych, które towarzyszą nam na co dzień w domach, na wieżach kościołów i na gmachach użyteczności publicznej, jak również tych wspaniałych, bogato zdobionych dzieł sztuki. Dla badaczy historii miasta i jego rzemiosł szczególnie pomocny jest słownik mistrzów, zakładów i firm zegarmistrzowskich, działających w Toruniu od XIV do XXI w. Integralną częścią publikacji są zdjęcia i rysunki najcenniejszych pamiątek cechu zegarmistrzów oraz zegarów zachowanych do dzisiaj w zbiorach polskich, angielskich i niemieckich muzeów: kafłowych, monstrancjowych, talerzowych, rotacyjnych i szafowych podłogowych.

Atlas Twierdzy Toruń, red. Marian Biskup, Lech Narębski, wyd. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Towarzystwo Przyjaciół Fortyfikacji Oddział Toruński im. Adama Freytaga: z. 2, *Fort Kolejowy (Eisenbahnfort)*, J. Pokrzywnicki, Toruń 2006, ss. 20, il.; z. 3, *Fort Jakuba (Jacobsfort)*, J. Pokrzywnicki, Toruń 2007, ss. 24, il.; z. 4, *Fort I – Jan III Sobieski (Buchtfort, Fort Ia – Fest König Wilhelm I)*, K. Kawa, L. Narębski, Toruń 2008, ss. 26, il.

W cieniu wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO zespołu staromiejskiego Torunia egzystują zabytki z późniejszych epok. Wśród tych wciąż mało znanych, często dewastowanych obiektów są niewątpliwie budow-

le wchodzące w skład pruskiej twierdzy Toruń. Trud „ocalenia jej od zapomnienia” i przybliżenia szerszemu gronu badaczy i miłośników fortyfikacji podjęły przed laty Towarzystwo Naukowe w Toruniu i Towarzystwo Przyjaciół Fortyfikacji Oddział Toruński im. Adama Freytaga. W 2005 r. rozpoczęły one edycję „Atlasu Twierdzy Toruń”. W pierwszym zeszycie została omówiona historia twierdzy oraz najważniejsze źródła do jej dziejów. Zeszyt drugi, autorstwa J. Pokrzywnickiego, został poświęcony Fortowi Kolejowemu, wzniesionemu w latach sześćdziesiątych XIX w. dla umocnienia linii kolejowej Bydgoszcz – Warszawa. Poważne zniszczenia, a następnie dewastacja i rozbiórka fortu po II wojnie światowej postawiły przed badaczami zadanie odtworzenia jego pierwotnej formy, utrwalonej jedynie na planach zachowanych w Geheimes Staatsarchiv w Berlinie-Dahlem.

W zeszycie trzecim omówiony został Fort Jakuba – jeden z najlepiej zachowanych w Polsce fortów reditowych, pozostałość po wewnętrznym pierścieniu twierdzy. Kolejny zeszyt został poświęcony Fortowi I – Jana III Sobieskiego (w czasach pruskich: Fest König Wilhelm I). Wybór ten nie był przypadkowy, jak podkreślili autorzy – K. Kawa i L. Narębski, jest to jeden z najciekawszych zabytków architektury obronnej i techniki militarnej w Europie, najstarszy fort pancerny na terenie Cesarstwa Niemieckiego, najmocniej uzbrojony i w dodatku najbardziej kosztowny. Wszystkie zeszyty serii „Atlas Twierdzy Toruń” zostały uzupełnione kolorowymi reprodukcjami map i planów fortów, ich baterii, schronów, stanowisk obserwacyjnych, koszarów itp. ze zbiorów Geheimes Staatsarchiv w Berlinie-Dahlem oraz zdjęciami lotniczymi, współczesnymi fotografiami i rysunkowymi rekonstrukcjami.

Folia Toruniensia, nr 7, Toruń 2007, ss. 140

Najnowszy numer „Folia Toruniensia” zawiera 12 artykułów, 5 omówień rejestrujących najważniejsze wydarzenia z życia bibliotekarskiego w 2007 r. oraz dwa wspomnienia: o Leonardzie Jarzębowskim i o Alojzym Tujakowskim. Wśród artykułów przeważają prace historyczne (W. Rozynkowski *O księgozbiorach hagiograficznych w diecezjach pruskich w średniowieczu. Zarys problematyki*, A. Dobak, *Psalmy Ulryka Schobera ze zbiorów Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu*, J. Kamper-Warejko, *Kancjonał Piotra Artomiusza – toruński wkład w polskie piśmiennictwo XVI w.*, A. Mycio, *Listy Jakuba Henryka Zermekego ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu*, W. Ciszewska, *Introligatornie w Toruniu w latach 1945–1950* i kilka innych). Znalazły

się również artykuły dotyczące spraw warsztatowych współczesnego bibliotekarza (B. Bednarek-Michalska, *Zarządzanie i porządkowanie zasobów elektronicznych – warsztat pracy humanisty*, M. Fedorowicz, *Biblioteki publiczne województwa kujawsko-pomorskiego wobec potrzeb użytkowników niepełnosprawnych i związanych z tym wymogów dostępności*), jak i informujące o nowoczesnych pomocach bibliotecznych (R. Skowrońska-Kamińska, *Elektroniczny katalog starodruków Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu*).

Waldemar Chorażyczewski, Beata Herdzin, *Ikonografia dokumentów toruńskich. Funkcje i konteksty. Katalog wystawy w Archiwum Państwowym w Toruniu w dniach 6–8 grudnia 2007 roku*, Toruń 2007, ss. 28

Prezentowany katalog powstał w związku z wystawą przygotowaną w ramach „I Toruńskich Konfrontacji Archiwalnych”. Jego pierwszą część stanowi omówienie elementów graficznych i kontekstów, w których się one pojawiają w prezentowanych na wystawie dokumentach i księgach, oraz 51 fotografii przedstawiających ikonograficzne elementy dokumentów znajdujących się w zasobie Archiwum Państwowego w Toruniu. Fotografie wykonała Marzena Kamińska.

Katarzyna Kluczajd, *Historyczna sześćdziesiątka Toruńskich Historyków Sztuki 1947–2007*, Toruń 2007, ss. 88

Książka powstała z okazji sześćdziesięciolecia Toruńskiego Oddziału Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Jest wielowątkowym omówieniem historii tego Oddziału, różnych przejawów jego aktywności. W pracy znalazło się ponad 70 ilustracji, w tym przechowywane w Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu karykatury niektórych członków Oddziału pióra Leona Jeśmanowicza.

Anna Ziemiańska (Toruń)
Piotr Oliński (Toruń)